

جنرل دتور عبد الحکیم ہلالی

رئیس قلمی رفرمیہ کمیٹی الفنی

الاسرینود

Ketabton.com

پینتو تولنہ

۱۳۵۵

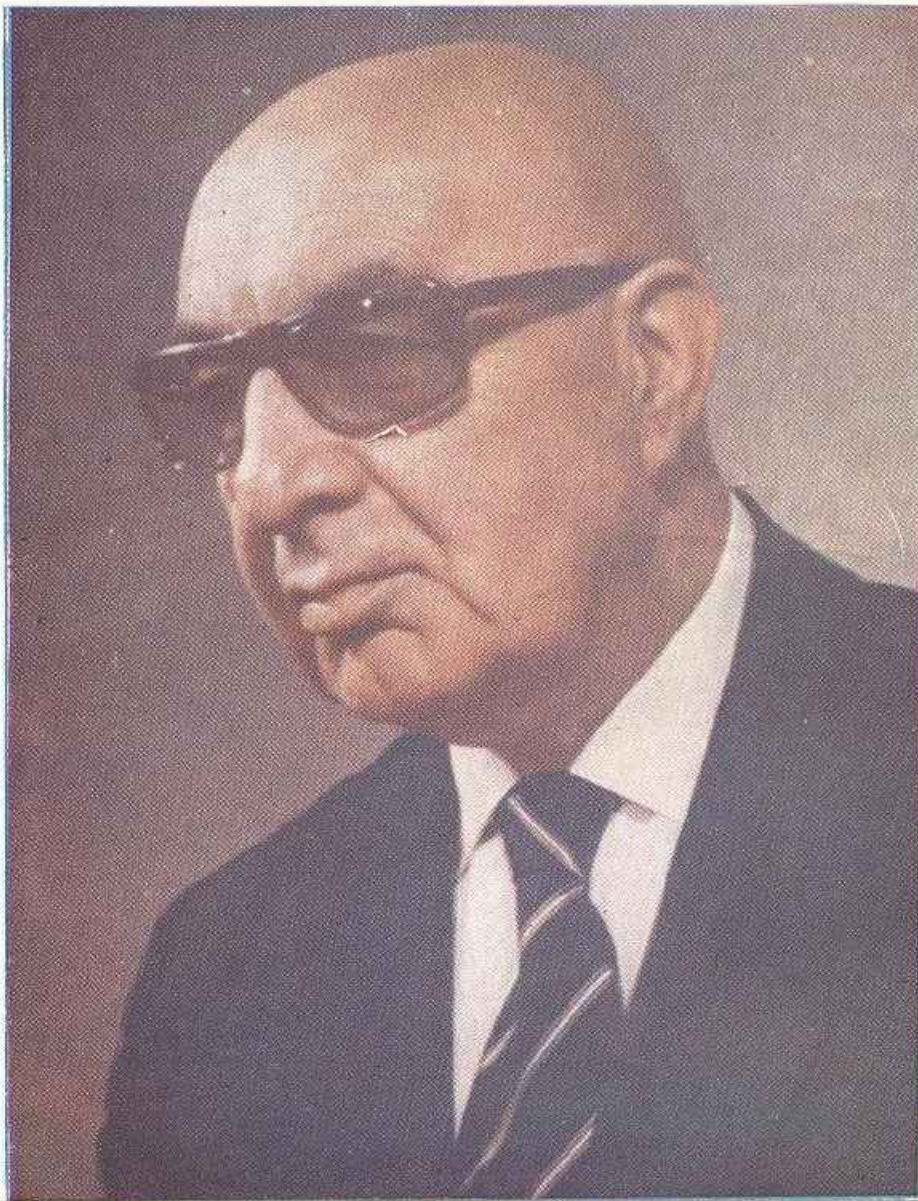
چتر نوال دکتور عبدالحکیم هدای

د پښتو ژبې د څېړنې د څانګې د څېړنې د څانګې د څېړنې

لارښود

پښتو ټولنه - د څېړنې د څانګې

مېستم: محمد شيرين سکرى
د پښتو ټولنې د څېړنې د څانګې د څېړنې د څانګې د څېړنې

بسماغلی محمد داؤد د افغانستان د دولت رئیس او صدراعظم

پيشوا نال

د (انگلیسی په پښتو) فاکس ترخپرو لودوسته، پښتو ټولنې ته ښو
 چې د (پښتو په انگلیسی) فاکس هم د چاپ دپاره تیار کړي. د دې دپاره
 چې لوستونکي په لفظ کې مشکلات ونه وښی، لازمه ده چې لفظ په فونیک
 تورو ویکل شي. د فونیک *phonemic* تورو د ټاکلو دپاره پښتو ټولنې د ژبو پوهانو
 او علمي موسسو څانګه ته بلنه ورکړه چې فونیک توري تعیین او ثبت کړي.
 د تورو د ټاکلو نه پس، د ژبو پوهنې لومړی مدیر نوال دکتور عبدالحکیم هلالی ته
 وظیفه ورکړه چې په دې باره کې یو مفصله علمی سیرزه ولیکي.
 خو ځکه چې د فونیک تورو په باب ډېر کمیتي فیصله دروستې پرېکړه کړې
 هیله چې د کړودوډ د مخنیوی دپاره بهرني لیکوال د دې پرېکړې مراعات وکړي.
 دا هم باید وویل شي چې غږ لارښود لوازمو لکه میک اریچ لري. په لاتیني تورو باندې
 د پښتو د لیک لارو په برخه کې ښایي د ځینو تفصیلي تخنیکي اویا نور د ملخو ټولنه
 د دولت له خوا ځانګړې اهمیت وټول شي اویا غږ پرېکړه هم شي.

خیر نوال احمد صدیق زوی
 د پښتو ټولنې رئیس

افغري نديت

عنوان

مخ

لومړۍ برخه

- ۱ - سريزه ۱
- ۲ - د پښتو ژبې منلې سوي فونميکه الفبې ۸
- ۳ - د فونميکي الفبې احتياطي توري ۱۱
- ۴ - فونميکه الفبې او دخپلې عربي کلمې ۱۳
- ۵ - د پښتو ژبې بشپړه فونميکه الفبې ۲۲

دوهمه برخه

- ۶ - دکوھستان شفق (پېنوال) ۲۷
- ۷ - لنډۍ ۳۳
- ۸ - خومره به سبه وي (الفت) ۳۵
- ۹ - لنډۍ ۳۸
- ۱۰ - سپونۍ (پېنوال) ۴۰
- ۱۱ - لنډۍ ۴۴
- ۱۲ - ساقي (اجمل خټک) ۴۹
- ۱۳ - سپونۍ (لايق) ۴۸
- ۱۴ - محشر (عبدالباري جمالي) ۵۱

دیرینه

پښتو ژبې ښځین خصوصیتونه د اوسني معمول لیک
په مرسته په واقعي بڼه نه څرگندېږي. د دې
علت دادی چې :

(۱) د پښتو ژبې په اوسني لیک کې ځینې واوونه
د کامو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه)
نه لري؛ لکه: د { ډ ږ ځ } کلمه چې د پنځو فونیمونو
(ښځینو واحدونو) / z - a - r - a - l / څخه جوړه ده،
خو په لیک کې یوازې په درو تورو { ډ - ږ - ل } سره لیکل کېږي.

(۲) په اوسني ليک کې خو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کېږي. د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بنځيزو - واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاڼ په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توري {و} سته. مثالوندي په لاندي کلمو کې ليدلای سئ:

کور - /kor/

سود - /sūr/

خوړل - /xwaral/

(۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو د پان چي کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه {ه} سته لکه:

زړه - /zrə/

زړه - /zara/

پسه - /psə/

شپه - /špa/

(۴) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بنځيز واحد) د څرگندولو د پان دوه توري ليکل کېږي. د مثال په ډول، د اوبه،

{اود}، {اود} کلمې چي په سرکي يې يوازې يوفونيم /o/ دى خو په ليک کې دغه يوفونيم په دوو تورو {ا+و} سره ليکل کېږي لکه :

اوبه - /oba/

اوبه - /ora/

اور - /or/

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونيمونو (ن غږ و واحدونو) او گڼلې فونيمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه ليدل کېږي. قلموس ليکونکو دغه د پښتو ژبې د نغونو اوليک ترمنځ بېلتون درک کړى دى نوځکه کوبښې يې کړى چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو دپاره يو ډول سيستم غوره کړي. محمد گل مومند په خپل قاموس (پښتو سيند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو دپاره د محففونو يو سيستم غوره کړى چې په لاندې ډول ښودل کېږي:

اخيستل - (م، مک، سامع، سا، حرم، ساء) په ډول
ارزان - (مف، سا، مف، بل، ساء، ساء) په ډول

د پښتو قاموس ليکونکو بيا د پښتو سيند مرکب محففونو نه

لښخه ساده کړي دي . په دې قاموس کې چې دکلمو دلوستلو دپاره
د داسې بسطو تودوخه کار اخيستی چې هر توري چې دهغو
حرکتونو نښاندې کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کور (ض، ج، س)

زړه (س، ز، س)

زړه (ف، ف، س)

په خلخال لغات کې دکلمو دلوستلو دپاره د تلفظ پيچای دکلمو

سېلابینو بېلوالی بشپړول سوي دي او په زياتو برخو کې پر سېلابونو
حرکتونه هم بشپړول سوي دي، لکه :

ايشول - (ا - ش - و)

ابتدا - (ا ب - ت - د ا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي دکلمو

دلوستلو دپاره ديوه داسې ترتيب ثخه کار اخيستل سوي چې په هېڅ

نامې نه سونومولای . ځکه چې کوم ټاکلی سيستم نه لري .

دکلمو دلوستلو دپاره کله د سېلابينو بېلوالی ثخه کار اخيستل سوي

او کله بيا د مطالعې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

ليکل سوي او حرکتونه يې ښوول سوي دي، لکه :
 انډول :- (انډ + وُل)
 استوگن :- (آ + س + تو + گ + ن)
 اوداسی نور...

دغه ډول دلوستلو يا د تلفظ د څرگندولو سیستمونه
 د يوې خوا د ډېر ولوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو
 تلفظ نه افاده کوي ، بلکه يوازې د کلمو د تورو حرکتونه يا د
 کلمو توري اوسېلا بين بېلوالی ښيي . دغه ډول سیستمونه
 د کلمو د ډېر غږ جوړښت او ډېر غږ خصوصيت سره پوره سمون نه لري .
 دغه علت دېچا کله کله قاموس ټيکنې د سترو اشتباهاتو
 سره مخامخ سوي دي .

د پښتو ژبې په مروج ليک کې هغه کلمې چې په /a/ او
 /ɔ/ ختمېږي ، د واړه والو نه په يوه توري { ه } سره ليکل کېږي
 خو ځينو قاموس ټيکنو دغه د واړه والو نه چې د کلمو په پای کې
 راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللای دي ،
 لکه :

نډه (س ز س)

نډه (ف ر ف س)

دغه { ه } علامه چې په پښتو کلمو کې راغلې ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د / ځ / او په دوهمه کلمه کې د / ا / دن غونډو څرگندونې یوه لیک نشته ده.

څرنگه چې د یوې خوا د پښتو ژبې دن غونډو اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا دغه ډول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یوازې سه لاره به دا وي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني تورو ولیکل سي.

په لاتیني تورو سه کېدلای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنگه چې اوس په پښتو ټولنه کې پر پښتو-انګلیسي قاموس کار کېږي، نو د دې د پان چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرگندولو د پان د لاتیني تورو یو داسې سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

په ژبنيو تحقيقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ يو معيارى حيثيت
 غوره کړې، نو د جمل پو دېر شهر د دوشنبې په ورځ په پښتو-
 ټولنه کې يوه علمي غونډه وسوه. دې غونډې ته د فونيميکي
 الفبي د تيا کلو د پاره دغه پوهان راغلي وو:

بناغلي پو مانده عبدالحی حبیبی

بناغلي پو مانده عبدالشکور شاد

بناغلي پو مانده حليم الهام

بناغلي عبدالرؤف بينوا

بناغلي پو مانده دکتور سيد بها والدين مجروح

بناغلي خېرنوال محمد صديق روحي

بناغلي خېرنند دى عبدالله خدمتگار

بناغلي دکتور مجاور احمد زيار

بناغلي خېرنوال دکتور سيد الشاه پولاد

بناغلي خېرنوال دکتور دولت محمد

بناغلي عبد الجليل و جدى

بناغلي خېرنوال دکتور عبد الحكيم هدايي

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې په برخه کې
پوره بحث او غور وسو. وروسته له هره څيزي څېړني، د -
غونډې د ټولو گډون کوونکو د خول د پښتو ژبې د بڼو
د افادې د پاره يو فونيمیک سيستم ومنل سوچي د لټه لارې کېږي

د پښتو ژبې منلې سوې فونيمیکه الفبې

معمول توري	فونيمیکه الفبې توري		
ا	a	اتل، س، شپه	atal, sar, špa
آ	ā	آس، وياړ، سبا	ās, wyār, sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	Pašto
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ج	j	جوړ	jor
چ	č	چاکو	čākū

		معمول توي	فونيمیکي الفبي توي
<i>jāy</i>	حای	ج	خ
<i>coḵ</i>	شوڪ	c	خ
<i>xor</i>	خود	x	خ
<i>dod</i>	دود	d	د
<i>der</i>	دپر	d	د
<i>rap</i>	رپ	r	ر
<i>rūd</i>	روند	r	ر
<i>zor</i>	زور	z	ز
<i>žwand</i>	ژوند	ž	ژ
<i>zağ</i>	بنغ	z	ب
<i>samūn</i>	سمون	s	س
<i>šəl</i>	شل	š	ش
<i>šāğəlay</i>	سباغلی	š	سب
<i>ğamay</i>	غمی	ğ	غ
<i>kār</i>	کار	k	ک

معمول توری	د فوئیمیک الفبی توری		
گ	g	گ	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مور	mor
ن	n	نن	nan
ن	n	منه	maṇa
و	w	واده، ژرول	wāda, žərawal
ه	h	هر، سهار	har, sahār
ي	y	یور، مېلمستیا	yor, melmastyā
ی	ay	سری	saray
ی	əy	هوسی	hosəy
ي	i	ویر	wir (آشی) i
ې	e	تې، مستې	ter, maste
و (مېول)	o	کور	kor
و (مروف)	ū	لور	lūr (گورو) Gūru
پېښ	u	س (په موسیقی کی)	sur

Σ 11

ebra

ibra	ابو (حاصل)	x 1	زېر
nikə, luastal	نیکه، لوستل	ə	زورکی
درج د خای د بنوولو د پاره دالاندی علامه منل سوې ده:			
Kuotá	کوته	/	خج

احتياطي: ت (θ)، ح (h)، ذ (ḏ)، ص (ṣ)،
 ض (ẓ)، ط (ṭ)، ظ (ẓ̤)، ع (ʿ)، ف (f)،
 ق (q)، ٺ (ʈ)، معدوله واول (w)، جني (w)، انگليسي (v)
 اودوسي (B) په (v) .

د فونيمیکي الفبې احتياطي توري

د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې دا احتياطي
 په نامه ځيني توري ليکل سوي دي. د ژبنيو مسالو په علمي
 څېړنو کې د دې تورو ليکلو ته ضرورت ليدل کېږي. په
 همدې اساس د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې

سوي دي.

ڪر و غواړو ڇي دد خيلو عربي ڪلمو، لکه: { ثواب، حوض،
ذڪاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ
او دد غو ڪلمو پښتو تلفظ سره مقايسه ڪړي و، نو د مقايسه
د پاره مجبوره يو ځي د پورتنيو ڪلمو د اصلي تلفظ د افادې د پاره
هم په فونميكي الفبې كي تا ڪلي توږي ولرو. اوس به دلته
دمثال په ډول د پورتنيو ڪلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه
په مقايسه كي ډول په فونميكي الفبې سره وليكو:

پښتو تلفظ	اصلي عربي تلفظ	په ليک ڪي
/ sawāb /	/ θawāb /	ثواب
/ hawz /	/ hawz /	حوض
/ zakāwat /	/ dākāwat /	ذڪاوت
/ sábar /	/ sabr /	صبر
/ zarār /	/ zarar /	ضرر
/ tālīb /	/ tālīb /	طالب
/ zālīm /	/ zālīm /	ظالم

هملانگه نوراحتياطي توري هم ددي مقصد دپاره ليكل
سوي دي. د / ع ، ف ، ق / مفصله شرحه د (فونيميكه
الفبي او دخيلي عربي كلپه) تر عنوان لاندني راغلي ده.

فونيميكه الفبي او دخيلي عربي كلپي

پښتو ژبي په من وحي الفبي كي لس داسي توري
سته چي په دخيلو عربي كلمو كي راځي. دغه
لس توري په عربي ژبه كي د خاصو عربي
ښغونو دپاره ټاكل سوي دي. كه څه هم دغه
لس توري په هڅو كلمو كي چي پښتو ژبي ته داخلي
سوي او اوس په پښتو ژبه كي مستعملي دي، ليكل كيږي،
خو پښتانه يي د عربو په شان نه تلفظ كوي. دغه لس توري دا دي:
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

ددغو پورتنيو تورو د جملې څخه، چي په عربي دخيلو كلمو
كي استعمال كيږي او د عربي ژبي د خاصو ښغونو مانا يندگي كوي،

اوه توري رادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.
مثالونه يي لاندې ښوول کيږي:

پستہ تلفظ	عربی تلفظ	پہلیک کے
/ s̄abīt /	/ eābīt /	ثابت
/ hāsīl /	/ hāsīl /	حاصل
/ zakī /	/ dākī /	ذکی
/ sādīq /	/ sādīq /	صادق
/ zasīf /	/ zasīf /	ضعیف
/ tāqāt /	/ tāqat /	طاقت
/ zarfiyāt /	/ zārfiyat /	ظرفیت
/ s /	/ e, s /	ث، ص
/ z /	/ d, z, z̄ /	ذ، ض، ظ
/ h /	/ h /	ح
/ t /	/ t /	ط

مگر د {ع، ف، ق} تورو د تلفظ په برخه کې بیا خبره
بل ډول ده.

ع / ۹ / د خیل کانسو پښت دی چې په عربي د خیلو
کلمو کې راځي. په لیک کې {ع} لیکل کېږي. ځینې
پښتانه یې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي، ځکه:

عادت /*sādāt*/

وعده /*wasdā*/

عسکر /*saskār*/

مگر ځینې پښتانه یې بیا د وینا په وخت کې بهیې حذفوي
او یوازې په هغو واوونو اکتفا کوي چې تر / ع / وروسته
یاد مخه راغلي وي. د حذفولو طریقه یې په دې ډول ده:

(۱) که چېرې د د خیلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کې
ع / وي نو په وینا کې دغه / ع / له منځه ځي او
یوازې ^{مخه}اول مخه شروع کېږي چې په سېلاب کې تر
ع / وروسته راغلي وي، یعنې په سېلاب کې دهغه
اول مخه شروع کېږي چې تر / ع / وروسته موقعیت لري.

مثالونه یې دادي:	په لیکه	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي لښتو تلفظ
عادت	/sādat/	/ādāt/	
عاجل	/sājil/	/ājil/	
عبادت	/sibādat/	/ibādāt/	
عسکر	/saskar	/askār/	

(۲) که چیري د عربي دخيلو کلمو د سپلايو نو په پای کې /ع/ وي نو په وينا کې دغه /ع/ له منځه ځي او سپلاب په هغه واول سر پای ته رسېږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي مثالونه یې دادي:

مثالونه یې دادي:	په لیکه	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي لښتو تلفظ
موضوع	/mawzōs/	/mawzō/	
شروع	/šuros/	/šurō/	
استعمال	/istismāl/	/istimāl/	
وداع	/widās/	/widā/	

ف /f/ دخيل کانسونډنټ د کچې په عربي دخيلو کلمو کې

راڻي. ڇيني پښتانه پڊ / پ / او ڇيني پڊ عربي تلفظ
په ډول / ف / وايي. مثالوندي ډاډي:

فرمان / *farmān* /

فاصله / *fāsilā* /

فکر / *fīkar* /

صفت / *sifāt* /

ق / *q* / يو دخيل فونيم ډي چي په عربي دخيلو
کي راځي. ڇيني پښتانه پڊ / ک / او ڇيني پڊ تقريباً
عربي تلفظ په ډول / ق / وايي. مثالوندي ډاډي:

قانون / *qānūn* /

قاموس / *qāmūs* /

حقوق / *haqāyiq* /

د پورتنۍ لنډې يا ډوډي مخه ډي ښي ته سپړوي:

(۱) عربي ژبي ټولي هغه دخيلو کلي چي اوس په پښتو

ژبه کي استعمالېږي او په لیک کي دغه ټوري { ث، ح، ذ

ص، ض، ط، ظ } پکښي راځي د فونيمیکي الفبې په ډاډي

توروسه لي ليکوجي ددغو عربي تود و پښتو تلفظ څرگند کړه

ثابت /sābīt/

صادق /sādīq/

ذکي /zakī/

ضرورت /zarūrāt/

ظالم /zālīm/

طاقت /tāqāt/

حال /hāl/

(٢) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخيل فونيمونه دي. دغه فونيمونه په دخيلو عربي کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعمال يږي د اکثر و باسو د پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخيلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي دغه پوړتني عربي تود ي په هغولا تيني تود و سره ليکوجي د عربي تلفظونو څرگندولو دپاره تا کلاکل سوي لکه:

قاموس /qāmūs/

/qawl /	قول
/qalām /	قلم
/haq /	حق
/haqāyiq /	حقایق
/farq /	فرق
/farsi /	فرسی
/faysalā /	فیصلہ
/falsafā /	فلسفہ
/fāyda /	فائدہ
/farmān /	فرمان
/sifāt /	صفت

هغه دخيلو جي نجي ڪلم جي ڌٽار جي ڀر ۾ اوڀر ڏوڪي جي خيلي ٻي
 بدلي ڪري اواوس ۾ پستو ٿي به ڪي ۾ اوس تي (مغز)
 ۾ ول استعمال ٿي ڏي ٿي قاعد جي ڌٽار مستثنى ڪرڻ ڪري
 ۾ مثال ۾ ڏول، ڊ {ڪميس، وخت} ڪا به ڇي اوس
 ۾ دغه شڪل ويلي ڪري اوم ۾ دغه شڪل ليکي ڪري،

اصلي غڙي ليکلي شڪلون نه يي { قميص، وقت } دي.
 ڪه چيري په قاموسون کي ددي ډول ڪلمو تلفظ لیکو
 او يا غواړو چې دا ډول کلمې په فونيمیکي الفبې وليکو، نو
 داسي به يي لیکو:

کَمِيس /*Kamis*/

وخت /*wact*/

په پښتو ژبه کي داسي نوري مفغني کلمې سترې او س
 په لياک اولوست کي يوازي په مفغن شکل مستعملي دي، لکه:

اديره ✓ /*adirá*/

اورته /*auráta*/

اوداسی نوري ...

(۳) / ۶ / د پښتو ژبي يو دخيل فونيم دی. دغه فونيم په
 دخيلو غڙي کلمو کي چې په پښتو ژبه کي استعمالېږي، د اکثر و
 باسواد وپښتنو دخواد کلمو په زياتو وېر خو کي غږي ته
 ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو
 کي (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کي) اوهم په فونيمیکي الفبې کي

دغه پورتنی توری په هغه لایتیني توري سره لیکوچي د عربي
تلفظ د څرگندولو د پاره ټاکل سوی دی، لکه :

عادت / *sādāt* /

عبادت / *ʿibādāt* /

وعدۀ / *waʿdā* /

استعمال / *ʾstʾsmāl* /

د / ع / فونیم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، کڅه
هم په اوسني مروج لیک کې لیکل کېږي، خو په زیاترو
مواردو کې نه تلفظ کېږي. په همدې اساس هم په پښتو
قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په
فونیمیکي الفبې کې د دغه توري تلفظ نه لیکو، لکه :

موضوع / *mawzó* /

شروع / *šuró* /

اجتماع / *ʾjtʾmā* /

وداع / *wɔdā* /

اوداسي نور ...

د پورتني (فونيميكه الفبې او دخيلي عربي كلمې) بحث
په نتيجې كې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميكې الفبې توپر
په دې ډول ټاكل كېږي:

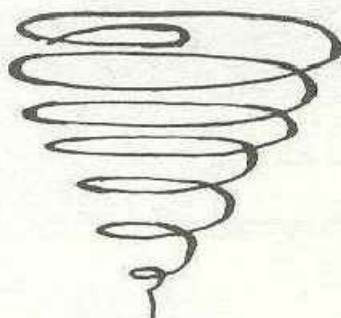
د پښتو ژبې بشپړه فونيميكه الفبې:		مخول توپر	د فونيميكې الفبې توپر
<i>sar, atál, špa</i>	س، اتل، شپه	<i>a</i>	ا
<i>ās, wyār, sabā</i>	آس، وياړ، سبا	<i>ā</i>	آ
<i>bār</i>	بار	<i>b</i>	ب
<i>paštó</i>	پښتو	<i>p</i>	پ
<i>tor</i>	تود	<i>t</i>	ت
<i>tol</i>	ټول	<i>t̥</i>	ټ
<i>sābít</i>	ثابت	<i>s</i>	ث
<i>jor</i>	جور	<i>j</i>	ج
<i>čākū</i>	چاکو	<i>č</i>	چ

Σ ۲۳

مَعْلُومَاتِ دَفْتَرِ	دَفْتَرِ مِکَالِفِ دَفْتَرِ		
ج	ج	جای	jāy
خ	c	خواب	cok
ح	h	حاصل	hāsil
خ	x	خود	xor
د	d	دود	dod
د	d	دبیر	der
ذ	z	ذکی	zaki
ر	r	رپ	rap
ر	r	روند	rūd
ز	z	زود	zor
ژ	ž	ژوند	žwənd
ز	z	زغ	zağ
س	s	سم	sam
ش	š	شلمبی	šlūmbé
نب	s	سناغلی	sāğlāy

معمول توري	د فريسيکي الفبې توري		
ص	s	صادق	sādīq
ض	z	ضرر	zarār
ط	t	طاقت	tāqāt
ظ	z	ظالم	zālīm
ع	c	عادت، وعد، ضوځ	sādāt, wasdā, mawzō
غ	ğ ħ	غی	ğamáy
فا	f	فاصله	fāsílá
ق	q	قانون	qānūn
ک	k	کار	kār
گ	g	گډ	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مود	mor
ن	n	نن	nen
ښ	ṇ	منډ	maṇá
و	w	واده، ژړول	wādá, žarawá

		مَعْلُومَاتُ تَوْنِی	دَفْنِی کی الفبائی توری
har, sahār	حر، سحار	h	ھ
yor, wyār, melmastyā	یور، ویار، مہلمستیا	y	ی
kor, obā	کور، اوبہ	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (پستوی کے)	x u	پہنپ
ibrā, imzā	ابرہ، امضا	x 1	زہر
wir	ویر	i	ی
ter, masté	تہر، مستی	e	ہ
sarāy	سری	ay	ی
helāy	ہیلا	əy	ی
nikā, zīə	نیکہ، زندہ	ə	نورکے

د وچه برخه

په دې برخه کې پښتو ژبې د فوښکي
الفې د زده کړې د پاره يو خوشه وړ
اولنډي هم په اوښي مروج ليک
او هم په فو ايسميکې الفې سره ليکل شوې دي.

دکوہستان شفق

da Kohestān šafāq

هندو کش پر سربلبي دي
که آسمان سره کناره ده

hendūkūš pār sar lambé di
ka asmān sra kenārā da

دکوم سوي زرگي آه دي
يا وینو فواره ده

da kūm sówi zirgí-āh day
yā da winū fawārā da

که چنگیز دهم تور ده
چی له یکی را بنکاره ده

*Kə čangéz də sásər túra
či la téki rāškārā da*

یا خو بل د مینې اور د ی
د فلک پر پې سوی کور دی

*yā xū bal də mīni or day
də falāk pre sēway kor day*

د سکندر د وخت شهید دی
چترت گوري بگرام ته

*da skandār də waxt šahīd day
pa hasrāt gūri bagrām tə*

یا لېوال روح دعا شق دی
چي د جي ديار سلام ته

*yā lewāl roh də sāsūq day
či wərjī də yar salām tə*

یا وال د سر د شرابو
چي توپیرزي یو جام ته

yā wālā də sro šarābū

či tūyizi yəwə jān tə
دا میدان د کمر بلا دی
که سالو سو د لیلادی

dā maydān də karbalā day

kə sālū sūr də laylā day
دا زوگی د اسمان و چادر
که کینه د دېوانه

dā zirgāy də asmān wəčāwə

kə sinā də dewārā da
یا ساقی له لاسه بڼه
چه سوې پیا نه

yā sāqi la lāsā škōta

čapā səwe paymānā da
او که دس د عبرت لیک دی
نه زښکته افانه

Σρ.

aw kə dars də sibrát lik day
sə rangina afsāná də

موب ته ياده جا نبازي کړي
د نیکو نو سر بازي کړي

mūz tə yāda jānbāzī kṛi
də nikūnū sarbāzī kṛi

د مومن د زده په دينو
شیرينو سو کړي لاس دی

də momín də zṛə pə wīnū
širinó sūr káray lās day

که کفن ، شهيدانو
پرېستو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidānū
parištó niwálay pās day

یا دنیا کی خو نریزي ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā ki xūnrizi da
pər ofūq ye insikās day

یہ ، شفق ، کوہستان دی
را چا پھرہ پر آسمان دی

ya, šafāq da kohestān day
rācāpéra pər asmān day

دی شفق کی ستوری شکا ری
کہ صدف دی سرہ دیاب کی

de šafāq ki stūri škāri
ka sadāf di srə daryāb ki

یا حس زندہ ، شاعر دی
چی ددوب سوی پہ خواب کی

yā hasās zra da šasīr day
či dūb səway pə xūnāb ki

یا یتیم دی او بکلی خا خنی
دی ہر پسند کی

yā yatīm day ūski cācē
dāde dāhar pə selāb ki

که سچین غائب دی خلید و کی
و محبوبی پسر و خوله کی

ka spin gās di jāledō ki
də mahbūbi pə sra xula ki

دا پر غوڏنو اوریج نه ده
دود سو جگ له کوhestāne

dā pər ġrūnū oryāj nə dā
dūd sū jag la kōhestāna

یا سپری پانی تاریخ دی
چی قصی کمری له بامیان

yā speré pāni tārix day
či qəsē kəri la bāmyāna

یا خوگرد زموږ پښو دی

چی باج ځلي له آسمانه

yā xū garō zumūz də pso day
 či baj áxli la asmāna

داچی شنی د کی وې د ی
 د اسمان د مخ خوې د ی

dā či šne dāki walé di
 də asmān də mæx xwle di

لنډې
 قه بختوړې سوداگره
 چې مړ غاري خرڅوې شمېرې خالونه

tə baxtawār ye sawdāgōra
 či marǧalāri xarcawé šmeré xālūna
 ما د اسمان سپینه سپوږمۍ کې

چې د جانان پر کيږي تل ولاړه یه
 mā də asmān spīna spozmōy ke
 či də jānān per kiḏōy tæl walāra yōma

سپيني ڪوٽي دي ڪنڊ والجي سي
 زما يا دين يا د ڪين دي بند شالو
spini kote di kanḍwāké si
zmā yādīzi da kizḍay ʔa šamālūna
 ڪر دين ڪري گود رتہ راسہ
 ۽ بہ منگی پہ لپو ورو- ورو ڪو
ka didān kre gūdār ta rāsa
ʔa ba mangáy pa lópū wró-wró ʔa kawáma
 گود رتہ ڄم راسي راسہ
 يو شهبه به دي په بند ۽ وويته
gūdār ta jam rāpasé rāsa
yawá šebá ba di pa ʔa ʔa ʔa wawináma
 خوله به دخلي په رضا درڪم
 منگی مي ولي بنور وي لند دي ڪم
xwla ba ʔa xḍay pa razá dār kam
mangáy mi wáli sorawé landá di kṛáma

خومره به بنه وي

cúmra bæ şə wi

چې په سپين مخ دې زلفې خورې وي
سترگې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zəffe xwaré wi

stárge de tóre šúnde de sre wi

زېم اوته يې ناز و نخرې وي

خومره به بنه وي، خومره به بنه وي

zə yəm aw tə ye nāzo naxré wi

cúmra bæ şə wi, cúmra bæ şə wi

چې زه حياکرم اوته شوخي کړې

زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyá Kṛəm aw tə šoxí Kṛe

zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kṛe

شي مهريانه او دلداري كرې
خومر به بنه وي ، خومر به بنه وي

še mehrabāna aw deldārī Kṛe
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې مې حياشي لې غونډې لري
نه درنډې شم ته وايي لري

če me hayā šī laṣ ḡūnde lār e
za dər nezdé šəm tə wāye lāre
د زه شروع کړم ، د عشق سندري
خومر به بنه وي ، خومر به بنه وي

dər tə šuró Kṛəm də sīšq sandāre
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې ستا په غاړه وي امېلونه
نه دې وړېل کې ښه دمه گلونه

če stā pə ḡāra wi amelūna
za de warbāl Ke zdāma gulūna

Σ ۳۷

ته راته وايي د زړه حالونه

خومره به بندوي، خومره به بندوي

tə rāta wāye də zṛə hālūn a

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې درته وایم په مایې گرانه

له ټول عالمه له درست جهان

če darta wāyem pə mā ye grāna

lə ʔol sālāma lə drəst ja hāna

ته وايي نه یم دومره ارزانه

خومره به بندوي، خومره به بندوي

tə wāye nə yem dūmra arzāna

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وایم

د پوره دې زیا ته له حده ستایم

če šəm bexúda aw hārca wāyem

déra de zyāta lə hāda stāyem

ته راته واي چي زه خوستايم
خومره به بندروي، خومره به بندروي

tə rāta wāye čə zə xū stāyām
cūmra bə šə wi, cūmra bə šə wi

لنـپی

دنجلی تی ته می لاس ورو

دغرخنی په خپی یې وو هل توپونه

da nǝláy ti tə mi lās wārwar

da ġarcanáy pa cer ye wāwə hal topūna

دنجلی دری شپه مزه کری

تنگي پایڅي زړي پښې ولږگامو

da nǝláy dre šāya mazá kři

tāngi pāycé žrī pané wārā ġāmūna

چي خوله می خودې صرفه پرې کړه

شکر نه ده چي په تول به که سينه

čī xwla mi xwre sarfā pre māhāra
 šakāra nāda čī pa tol ba kāma sīna

سبابه بياکدي باري ني

ددبنت گلان به ستالنه بويوينه

sabā ba byā kādi bārīzī

da dašt gulān ba stā lamāna būyāwīna

چي د وصال د پيالو وېش و

زه په خنځير د خپل قسمت تعري و مه

čī da wisāl da pyālō weš wū

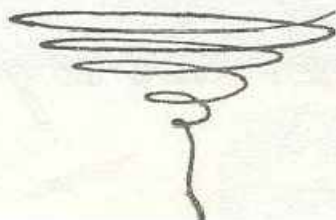
za pa jārjīr da xpal qasmāt tarāle wāma

که دي د بدن زما په کاري

سپوږمۍ ته گوره زه پر بام ولاړه يم

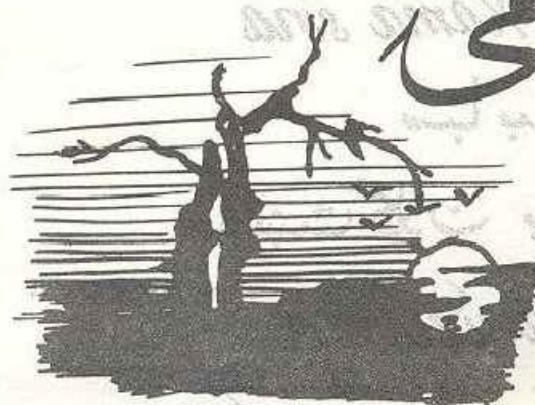
kā di didān zumā pa kār wī

spozmāy ta gōra za par bām walāra yāma

Spozmay

سپوځمې

د آسمان لویه دنیا کي
تر سپوږمۍ ښکلې پیا

Da asmān lōya dunyā kī
ta spozmay skwale zebā ye

رنگ الوقي گونډرډه

تر وېشتلې پېرډه حيايي

rang alwūte gūnā zārda

ta wistāle pə zra čā ye

جورده مانځوندي غمجنه

خوځې دي نسترېک غمنايي

Jōra mā gūndi ġamjāna

cok di nāsta yak tanhā ye

Σ ٤

داتروايله ميني
خردسوي نازيني

rāta wāwāya la minī
ca dar sāwi nāzanīni

لاهلانده سره بنوري
پرشپه رجاى كى ولاړه

lālahānda sarā sōre

pa špa harjāy ki walāra

محبت يوه زړه سوي
داسر كېښوى دواړه

muhabāt yū pa zra sāwi

rāsa ksenū sarā dwāra

زه به تاته زړگي تش كړم
ته وماته لاس تر غاړه

za ba tāta zirgāy taš kram

ta wamāta lās tar gāra

Σ ٤٢

غم دميني به نيمي كرو
پريوازي سومر ژاره

ġam da mīni ba nimāy krū
Pa yawāzi sar mazāra

بنايسترې ځاگلاي يې
داسمان پخله غلې يې

sāyistā ye gulāy ye
da asmān pēgla njalāy ye

لکړاوس چې يې پخوا هم
د مينو هر ځای ملر وې

lāka as ci ye paxwā ham
da mayānū hārfāy mla we

خوار غنوکې پسارا و
تر مسر ورسره وې

xwār majnūn ka par sārā wū
ta ham sāma wār-sarā we

Σ ٤٣

دشیرینی حال دی ولید

دفرهاد پنم کی تروی

da širīni hāl di wālid

da farhād pa ġam ki ta we

چی بر از مینی خورو

دهند مجلس دیو و بی

či ba rāz da mīni xpor wū

da haġā majlās dewā we

مقتولان عشق لیدل تا

پرور و درو بی پزرتا

maqtulān da ʿišq lidāl tā

pa wro wró ba pre žarál tā

وفاداره معشوق ری

دعاشق درو بی توت ری

wafādāra masšūqā ye

da sāsūq da zra totā ye

لنسی

طالبه خدای که به طای
پر کتاب پروت بی یادوی شنکی خالونه
taléba xadāy kha ba mulā se
par Kitāb prot ye yādawé šinkī xālūna

طالبه روند سی کتاب کت
ستاد کتاب ترا شود پردی ز ما خالونه
taléba rūnd se Kitāb kat kha
stā da Kitāb tar hāšó der di zmā xālūna

داسه دفان نوکی پر پرده
نوکی ز ماته سپینه خوله به د کومه

rāsa da xān nokarī prézda
nokār zumā sa spīna xwla ba dar kaxāma

تینگ می مه نیه په غمیر لکړ
سبا په بوی د لونگیر د خنځر حینه

tínga me ma nisá pa ġez ki
sabá ba būy da lawangín dar cáxa jína
خلک په چول لکړ تال گیري

زه د شتا تر سینې لاندې تالا سومه

xálati pa čol ki tālá kızı

za da āšnā tar siné lāndi tālá swáma

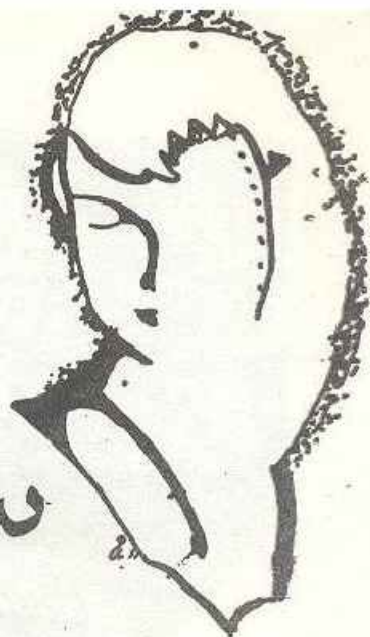
يو وار تینگ په غمیر را
چی د تهر روپی درگړی و دی کړم

yaw wāri tínga pa ġez rāsa

či da tatār rūpáy di ġadi wādi kīrāma

ساقی ساقی

ساقی چراتہ کاسہ نیمہ شراب لری کہ نہ؟
پہ خواک کبھی چراتہ چنگ ویا بابلے کہ نہ؟

sāqī čārta kāsá nīma šarāb laré ká na?

pa xwā kse čārta čāngū yā rabāb laré ká na?

ثواب دزاہل نوملایانو شر نصیب
رند انوتہ رنگیر خونک عذاب لری کہ نہ؟

sawāb da zāhūdānū mulāyānū ša nasīb

rūdānū ta rangīn gūnde sazāb laré ká na?

مسبحہ! دامہیچا تہ مریار خوبے
دارو چرتہ دسویاز راکبابلے کہ نہ؟

masīha, dā manāma če ta mārī raḡawé

dārū čārta da sāwi zra kabāb laré ká na?

چ مستو توجباح کاندے پرمیو لمبیدل
اوسر وایه ملاجانا لایچ کتاب لرنے کزنه؟

*če mástú to mabáh Kāndi po máyú lambedál
as uēya mulājāna če kitāb laré ka na?*

راغلی یه داخیل دنیاکی لاهو کوم
دیخسم کہے خرقہ لانیہ شراب لرنے کزنه؟

*rāgāley yam. dā xpōla dūnyāgāy lāhū Kāwām
de xum kse ca qatrā nima šarāb, lare Kana?*

دکھ جی عنزی دہ اوچے شونہی دجمل
راواروہ ساچی خرمی ناب لری پاکہ نه؟

*da xum be szatí da ūče šūnde da ajmāl
rāwāraua sāqí ca may nāb lare Ka na?*

سپون می

سپون می دلور و غرو د پاسه سبوی پد سبوی پد
سپینه رنایه لوی دشتو خورید خورید

spozmáý da lwáru ġro da pása swayeda swayeda
spina ranā pa lūyū dāsto xwaredā xwaredā

وین می دگل له عطر و نوسی
شپی د شینو له آواز و نوسی

wazmé da gúlū la satrúnū sará
špe da španó la āwāzūnū sará

نشی د میو له جام و نوسی
زما په لاس و کنبی خنخی و نه د گناه اچول
توبه و ده ماته

našé da máyo la jāmūnū sará

zmā pa lāsó kse janjirúna da gunā ačawól
tobá wa māta

زە دڼشې له پېچې تابه اوښتم اوښتم
دادمچکول له گرمیو تاوېد تاوېده

za da našé la pičō tāba awuštām awuštām

dā da mačáko la garmáyū tāwedá tāwedá

ماله عصيان اوگنا هولوسوه

دې له مستي او هوسونوسوي

mā la sasyañ aw gunāhūnū sará

de la mastáy aw hawasūnū sará

ساقې له ډکولگيلاسولوسوي

لاخي دمينې دوف او د مستي کولې

خياوېده وه

sāqí la ɖákū gilāsūnū sará

lāfe da míne da wafá aw da mastáy kawále

hayá widá wa

Σ ۵۰

دامستی کی زماله غیری رنگیدہ رنگیدہ

زہ پہ ہوس او پہ گناہ کی دویدم دویدم

dā pa mastāy ki zmā la gīze rangedā rangedā

za pa hawās aw pa gunā ki dūbedām dūbedām

لہ تجیو تجیو ایام مانوفوسی

لہ سیکو سیکو عند ابو نفوسی

la tázyū tázyū armānūnū sará

la škūlū škūlū sazābūnū sará

د زلمیتوب لہ کارا وونوسی

د سبا وون رنہا دستی پردہ وخیلہ

مینہ رسواستوه

da zalmitób la karāwūnū sará

da sabāwūn ranā da satar pardā wācirala

mīna ruswā šwa

maḥšār

شیخه مراد محشری عکله سوچی ایمان سوچی
خم له او نه سوچی پیاله سوچی مستان سوچی

šāyxa mārāja maḥšār day mǝāka swāji asmān swāji
xum la ōra sarā čāwi pyālā swāji mastān swāji

دسک و توبه مجرونه د سینو گراب ته لویږي
په د وین خکي پایکوبی ده خپه سوچی توفان سوچی

da skarwātū majmarūna da sinō gardāb ta lwīz i
pa dozāx kī pāykoḇi da capā swāji tofān swāji

د سوماله خمه اخلي د جمشید په جام جامونه
د زردشت لخوا د وخت خپه پوښ زاهدان سوچی

da somā la xūma āxli da jamšēd pa jam jamūna
da zardāšt laḥad or wāxist xarqapōš zahīdān swāji

مهارت د عمر غواري په مجلسي وړگه يښي
ديځوړند انوخاى دى ست مذهب اوليان سځي

mahārāt da sūmar ġwārī pa majlās čī wargadīzi
da paxó rindānū jāy day sust mazhāb aw imān swāji

بد مستي ده هيا هو دى توبې سر پر سر ماتېږي

چيغې وړغلي عراب ته توبه سوځي شين خان سځي

bad mastī da hayā hūy day tobé sar par sar mā tīzi
čīgi wārgle mīkāb ta tobā swāji šayxān swāji

دامسلك د خرابات دى په هر خم كي خاڼې ډي

حريفان پكښي غرقېږي ساقى سوځي زندان سځي

da maslāk da xarābāt day pa har xam ki xarābāzi
harifān pakšé ġarqīzi sāqī swāji rindān swāji

دمطرب شهبان په لاس دى احساس نغږېږي سره كړې

عقل فكر اور اخيستی اپلاتون اولقان سځي

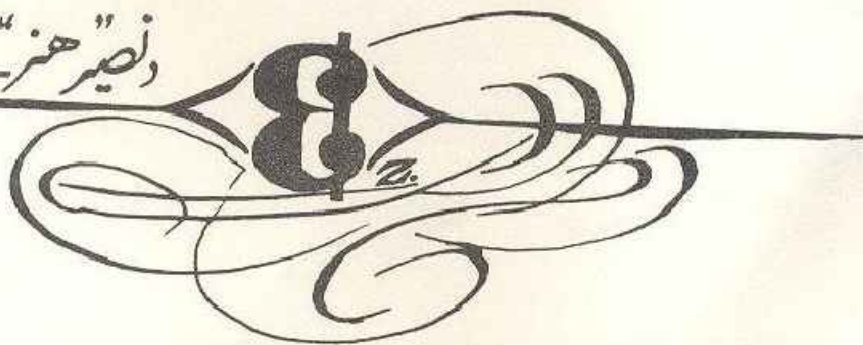
da mutrib šahbāz pa lās day da ihsās naġmāye sarakra
sāqal fikar or axīstay aplātūn aw luqmān swāji

عقل لاره وړکه کړې د جنون غږې ته لویږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sāqal lāra wrākā kārē da junūn ġīzi ta lwīzi
da majnūn fikar sultān day dānā swāji nādān swāji

پاکي

د نصير هنر - پښتون په خط

دكتور عبد الحكيم هلالى
دكتور مؤلف

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC

ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library